

LUNDS
UNIVERSITET

Spelet om verkligheten

En kritisk diskursanalys av debatten efterföljande filmen *Play*

Författare: Maria Emmertz & Gustaf Larsson

Handledare: Magnus Karlsson

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Sociologiska institutionen

Vårterminen 2014

Abstrakt

Författare: Maria Emmertz och Gustaf Larsson

Titel: Spelet om verkligheten – en kritisk diskursanalys av debatten efterföljande filmen *Play*

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Handledare: Magnus Karlsson

Sociologiska institutionen, vårterminen 2014

2011 hade filmen *Play* premiär. Filmens regissör, Ruben Östlund, hämtade inspiration till filmen ur en serie verkliga händelser som ledde till ett omfattande rättsfall där fem förövare stod anklagade för att ha utfört flera rån med hjälp av det så kallade "brorsantricket". Efter filmens premiär uppstod en omfattande debatt på kultursidorna i dagspressen som i huvudsak behandlade frågan om regissören gjort en rasistisk film eller inte, där återkommande drag i debatten var huruvida filmen reproducerar rasistiska stereotyp av invandrare, ifrågasätter rasistiska strukturer eller om filmen handlar om en allmänmänsklig ansvarslöshet. Syftet med vår uppsats är att med hjälp av kritisk diskursanalys av 16 artiklar, hämtade från debatten, förstå hur debattörernas verklighetskonstruktioner kommer till uttryck i deras artiklar. Vi har även med hjälp av *en* tolkning av den kontext där debattörernas verklighetskonstruktioner skapas diskuterat hur kontexten kan tänkas påverka dessa verklighetskonstruktioner. I artiklarna har vi identifierat tre huvudsakliga tolkningslinjer, grundade på debattens återkommande drag som nämnts ovan. Dessa tolkningslinjer har vi gett namnen stereotypinjen (anser att filmen reproducerar rasistiska stereotyper av invandrare), antirasistlinjen (anser att filmen ifrågasätter rasistiska strukturer) och den färgblinda linjen (filmen handlar om en allmänmänsklig ansvarslöshet). Vi har också identifierat tre meningsbärande tema i artiklarna. Dessa teman är "vi" och "dom", individ - struktur, makt - maktlöshet. Oavsett vilken linje debattörerna ansluter sig till, gör en majoritet en tydlig "vi" och "dom"-indelning i artiklarna. Indelningen individ-struktur ses tydligast i antirasistlinjen och indelningen makt-maktlöshet ses tydligast inom den färgblinda linjen. Vi har sedan med hjälp av socialkonstruktivistisk teori diskuterat hur dessa linjer och teman kan förstås i ljuset av tolkningen av den samhälleliga kontexten, men också hur de kan förstås i ljuset av hur vi människor konstruerar vår verklighet.

Nyckelord: diskursanalys, socialkonstruktivism, verklighetskonstruktion, rasism, stereotyp.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	4
1.1. BAKGRUND	5
1.2. SYFTE OCH PROBLEMFÖRMULERING	3
2. TIDIGARE FORSKNING	4
3. TEORI	7
3.1. DEN NYA KAPITALISMENS KULTUR	7
3.2. RASSTEREOTYPER	9
3.3. SOCIALKONSTRUKTIVISM	10
3.4. DISKURSANALYS SOM TEORI	13
4. METOD	14
4.1. URVAL & AVGRÄNSNINGAR	14
4.2. KRITISK DISKURSANALYS SOM METOD	16
4.3. ETIK	19
5. RESULTAT OCH ANALYS	20
5.1. TOLKNINGSLINJER	20
5.2. TEMA	20
5.2.1. "Vi" och "dom"	20
5.2.2. Individ och struktur	24
5.2.3. Makt och maktlöshet	25
5.3. DEBATTENS GENERELLA DRAG	28
5.3.1. Dynamiken	28
5.3.2. Språket och kontexten	29
5.3.3. Forumet och kontexten	30
5.3.4. Diskursen och kontexten	31
6. AVSLUTANDE DISKUSSION	33
7. REFERENSLISTA	36
8. BILAGA	41

1. Inledning

År 2010 valdes Sverigedemokraterna in i Sveriges riksdag i ett allmänt, demokratiskt val. Den mediala diskussionen efter valet kretsade kring hur ett mer eller mindre öppet rasistiskt parti kunde få mandat i Sveriges riksdag. Samtidigt valdes den borgerliga Alliansen att styra Sverige för en andra mandatperiod vilket inte tidigare hänt sedan Sverige fick allmän rösträtt 1919. Allt detta skedde i en tid präglad av den globala finanskris som tog världen med storm år 2008.

Parallellt med den politiska utvecklingen pågår under 2000-talet en diskussion kring kulturens rätt att provocera. Kulturdebatten bör ses i ljuset av den politiska utveckling som vi ovan beskrivit. Det kanske mest uppmärksammade exemplet i kulturdebatten under 2000-talet är den debatt som uppstod efter det att konstnären Lars Vilks publicerat bilder föreställande profeten Mohammed som hund i en konstutställning i Tällered, Värmland. Debatten om Vilks konst kom att sträcka sig bortom konstens domän och spred sig internationellt, då en rad muslimska grupper i Mellanöstern uttryckte sitt missnöje genom våldsamma demonstrationer. Som följd blev Vilks mordhotad och hans hem utsattes för försök till mordbrand (Jönsson, 2012, 79-89).

Gatukonstnären Dan Park hamnade också i blickfånget för kulturdebatten då han placerat ut ett hakkors och en burk med texten Zyklon B vid den judiska församlingen i Malmö i början av 2009. Två år senare satte han upp affischer i Lund med texten "vår neger slav är bortsprungen" efter en uppmärksammad sittning på Hallands Nation, där fyra studenter iscensatt en slavhandel (Andersson, L.A., 2011).

Park och Vilks utgör två exempel av många under 2000-talet, då provocerande kulturuttryck lett till omfattande diskussioner i både i traditionell och i social media. I 2000-talets Sverige kommer debatterna ofta att handla om förhållandet mellan bild och verklighet - en uråldrig diskussion inom kultursektorn - som aktualiseras i det att nya konstformer såsom exempelvis videokonst utmanar gränsen för relationen mellan bild och verklighet. Debatterna inbegriper också många gånger moraliska aspekter - vad får man som konstnär göra, och hur långt får man gå i sin rätt att uttrycka sig i kulturen. För en mer utförlig contextualisering och diskussion om 2000-talets kulturdebatter, läs gärna *Estetisk rensning - bildstrider i 2000-talets Sverige* av Dan Jönsson. Det är just i denna politiska och kulturella kontext som regissören Ruben Östlunds film *Play* har Sverigepremiär år 2011. Utgångspunkten för vår uppsats är att granska den debatt som uppstod kring *Play* efter den

haft premiär. Efter att ha sett filmen och läst de artiklar som startar debatten tyckte vi oss kunna identifiera en tendens som vi ansåg viktig att lyfta fram. Tendensen vi tyckte oss se var en rädsla för att de rasistiska strömningar som tyvärr finns i vårt samhälle skulle kunna påverka hur vi som individer tolkar filmen, och att den tolkningen skulle leda till att locket lades på det offentliga samtalet. Detta skulle i sin tur kunna leda till att det i det offentliga samtalet ställs ett krav på olika aktörer att positionera sig för eller emot något, må det vara en film eller en handling, och på så vis kväva något som potentiellt skulle kunna öppna upp för en debatt som vi tror i förlängningen kan bidra till en positiv förändring av samhället.

1.1. Bakgrund

Filmen som föranleder debatten vi har valt att analysera är inspirerad av verkliga händelser. Regissören, Ruben Östlund, fick idén att göra filmen då han läste en tidningsartikel om en serie rån i Göteborg (*Intervju med Östlund*, 2011). För att kort återge handlingen i filmen så är det lättast att beskriva den som en tolkning av ett existerande rättsfall där en grupp tonårskillar rånade lite yngre killar. Förövarna använder sig av vad de kallar "brorsantricket". Genom att hävda att en av offrens mobiltelefoner är identisk med den telefon som brodern till en av förövarna nyligen blev bestulen på, inleds vad som kommer att bli ett raffinerat psykologiskt spel. I det psykologiska spelet kommer konstruktionen av etnicitet att spela en viktig roll, då förövarna är svarta och offren icke-svarta. Även gruppdynamik inom och mellan grupperna är viktigt för filmens handling. Spelet avslutas med en tävling där de båda gruppernas gemensamma tillgångar, i form av mobiltelefoner, mp3-spelare etcetera, står på spel - i vilken förövarna fuskar sig till vinsten. En parallell handling vävs in i filmen, då scener från ett Öresundståg klipps in. På tåget står en otacksamt placerad vagg, vilket tågpersonalen försöker hantera genom att på svenska, flera gånger ropa ut att ägaren måste flytta vaggan. I sista scenen på tåget ropar de istället ut på engelska, varpå scenen avslutas. Vaggan visar sig i filmens slutskede tillhöra en av förövarnas familjer. I en av de sista scenerna möter två av offren tillsammans med sina pappor en av förövarna och hans yngre bror. Papporna anklagar förövaren för att ha stulit från ett av offren och efter vad som närmast kan beskrivas som en misshandel lyckas de ta tillbaka vad de hävdar är den stulna mobiltelefonen.

Filmen är komplex och öppnar upp för många olika tolkningar. Den hade världspremiär den 15 maj 2011 på Cannes film festival där den hyllades av vissa medan andra lyfte frågor kring vad man upplevde som en rasistisk och stereotyp framställning (Kulturnytt, 2011). *Play* tilldelades Coup de Coeur-priset i Cannes, och hade sedan Sverigepremiär ett halvår senare den 11 november 2011 (Svenska filminstitutet, 2011). Den första debattartikeln publiceras en vecka senare, skriven av Jonas Hassen Khemiri i Dagens Nyheter, den 18 november 2011, och det är då debatten om hur *Play* ska tolkas först kommer igång.

1.2. Syfte och problemformulering

Syftet med uppsatsen är således inte att analysera filmen i sig utan att med hjälp av kritisk diskursanalys förstå debatten som uppstod efter det att filmen haft premiär. Vidare ämnar vi undersöka hur debattörernas verklighetskonstruktioner kommer till uttryck i tolkningarna av filmen. Ambitionen är både att identifiera skillnaderna i de olika verklighetskonstruktionerna, samt att diskutera hur dessa kan förstås i ljuset av den redogörelse för den samtida samhällskontexten som presenteras i Sennetts bok *Den nya kapitalismens kultur*. Vi kommer att ta avstamp i det socialkonstruktivistiska forskningsparadigmet med Berger & Luckmanns (1966) idéer som utgår ifrån att verkligheten konstrueras socialt, i samspel mellan individ och samhälle. Utgångspunkten i vår forskning är det faktum att en rad olika samhällsdebattörer sett samma film och sedan gjort helt olika tolkningar. Vi avser att återkomma till, och fördjupa oss i, ovan nämnda begrepp både i vår teori- och metoddel.

Våra forskningsfrågor blir således:

- Hur kommer debattörernas verklighetskonstruktioner till uttryck i deras respektive texter?
- Hur påverkar samhällskontexten debattörernas verklighetskonstruktioner?

Genom att ta avstamp i debatten kring filmen *Play* är vår avsikt att demaskera och analysera debattinläggen, då vi tror att det kan ge oss en djupare förståelse av de samhällsströmningar och strukturer som råder i 2010-talets Sverige. Detta anser vi är högst intressant för ämnet sociologi.

2. Tidigare forskning

Det finns en enorm mängd forskning utförd på hur konstruktionen av hudfärg och “vi” och “dom” ser ut och vi har försökt att ta fram det vi upplever mest relevant för vårt forskningssyfte. Avgränsningarna här har vi baserat på dels hur nära våra frågor forskningen ligger - men vi har också tagit viss hänsyn till geografisk närhet i forskningen, då vi anser att detta är viktigt med tanke på de skillnader i kulturella och socio-ekonomiska strukturer som finns i olika länder och världsdelar. På så sätt hoppas vi kunna ge en bild av forskning, både i Sverige och internationellt, om hur “vi” och “dom” skapas - utan att göra anspråk på att ha täckt in all forskning som gjorts i frågan. Detta med hänvisning till både uppsatsens omfång men också till forskningsfältets storlek.

Trondmans artikel *Disowning knowledge: To be or not to be ‘the immigrant’ in Sweden* (2006) är relevant för oss i två avseenden, dels då den rör sig i en svensk kontext, dels då den utifrån sitt socialkonstruktivistiska fokus utforskar hur “invandrare” som begrepp både producerar och reproducerar ungas bild av invandrare. I artikeln har Trondman intervjuat fem ungdomar med varierande socio-kulturell bakgrund och av olika etniska ursprung. Med hjälp av dessa ungdomars förståelse och användande av begreppet “invandrare” vägleder Trondman oss i hur vi ska förstå begreppets ursprung och dess innebörd. Trondmans intervjusubjekt har alla en positiv inställning till integration, och är alla medvetna om att det inte går att generalisera kring begreppet “invandrare”. Samtidigt delar alla intervjusubjekt, det Trondman kallar “partial truth”, en idé om att vissa invandrare medför problem. Denna halvsanning medför konstruktionen av “invandraren” som också, “invandraren som ett socialt problem”. De fem ungdomar som Trondman intervjuar är alla medvetna om problemen med social segregation och vill leva i ett integrerat samhälle utan motsättningar mellan “invandrare” och “svenskar”. Samtidigt visar Trondman hur vårt individfokuserade samhälle och dagens sociala problem leder till att intervjusubjekten tvingas se till sin egen framtid framför den kollektiva. I detta tvingas de reproducera den negativa bilden av invandrare - exempelvis genom att, om möjligt, välja skolor med lågt antal invandrare, eller genom att dela upp invandrare i de som är “riktiga” (de som följer den negativa stereotypen) och de som är mer som “svenskar” (de duktiga, skötsamma, etcetera) (ibid., 445-449).

En annan studie som rör sig i en svensk kontext är Simon Lindgren i artikeln *Representing otherness in youth crime discourse: youth robberies and racism in the Swedish Press 1998–2002* (2009). Lindgren gör här en diskursanalys av, såsom rubriken avslöjar, rasism i svensk medierapportering av ungdomsrån kring millennieskiftet. Inledningsvis ger oss Lindgren en sammanfattning av vilken kontext studien befinner sig i. Han går först igenom rasismens förändrade uttryck från andra världskriget och fram till 90-talets slut, för att konstatera att den rasism som han i artikeln kommer att fokusera på är den som ibland kallas kultur-rasism, där dikotomin “vi” och “dom” utgör grunden, och som således är blickfånget för studien. I studien har man valt ut fem artiklar från de stora dags- och kvällstidningarna i Sverige (Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen och Svenska Dagbladet) som publicerades under tidsperioden då rapporteringen kring ungdomsbrotten nådde sin kulmen.

Med hjälp av kritisk diskursanalys går Lindgren därefter igenom de fem artiklarna för att undersöka hur språk och meningsskapande korrelerar med verkligheten, och hur det inbyggt i språket finns maktanspråk på social kontroll. Förståelsen av diskurs ses i artikeln som “a fixation of meaning - a particular way of representing social reality and social relationships” (ibid., 67). I Lindgrens analys av artiklarna visar han bland annat hur nyhetsvärdet på ungdomsbrottet värderats oproportionerligt högt i jämförelse med det faktiska antalet utförda brott. Vidare ingår brotten i en diskurs om “ungdomar” i stort, vilken korresponderar med frågor om makt och moral - vilket gör att ungdomsbrotten relateras till frågor om social kontroll och förebyggandet av kriminalitet. Lindgren belyser också hur artiklarna lyfter fram rånarnas etnicitet, vilket gör problemet till en fråga om invandring. Sett i relation till annan statistik om brottsförövare torde det enligt Lindgren vara lika, eller mer, rimligt att lyfta fram förövarnas kön (män är överrepresenterade) eller klass (arbetarklassen är överrepresenterad).

I Lindgrens slutsatser sammanfattar han hur den svenska medierapporteringen överdriver nyhetsvärdet i händelserna, vilket sedan återopade diskussionen om social kontroll. Media konstruerade också en bild av ungdomsgängen bestående av “invandrare” som ett yttre hot mot det svenska samhället. I slutskedet placerar Lindgren den svenska mediala rapporteringen i en global kontext. Han ser likheter med rapporteringen av “muggers” i Storbritannien på 70-talet, och pekar på likartade samhällsstrukturer mellan Storbritannien på 70-talet och Sverige på 90-

talet. Ett kapitalistiskt samhälle i kris behöver en syndabock: “In this case, race and color probably mattered less than the simple otherness of the ‘mugger’. The Swedish ‘youth robber’ can be viewed from a similar perspective – as a scapegoat constructed as a symbolic tool to get through the kind of recurring crises which characterize any capitalist society.” (ibid., 75). En process som, hämtat från Rätzels begreppsapparat, kallas “*the externalization of internal conflicts*” (ibid., 75).

Även om Lindgren undersöker rapporteringen av faktiska brott, vilket skiljer sig från vår ambition att analysera debattinlägg om en film - så finns det likheter mellan Lindgrens studie och vårt forskningssyfte. Först och främst så berör Lindgrens studie samma tematik som vi kommer att studera - konstruktionen av “vi” och “dom” och rasism. Vidare finns det likheter i Lindgrens och vår förståelse av diskurs. Som Lindgren i slutet antyder så säger diskursen något om den underliggande basen av samhällsstrukturen, en korrespondens som vi kommer att återvända mer till senare i vår studie. Slutligen, och kanske viktigast av allt, så rör sig Lindgrens studie i den kontext som föranledde filmen *Play* och dess efterföljande debatt.

Ytterligare en artikel som behandlar för oss relevanta frågor skrevs av Sofia A Villenas och Sophia L. Angeles (2013). Författarna tar upp den mediala diskussionen rörande ras och rasism och hur den lilla staden Ithaca hanterar dessa frågor utefter tre huvudsakliga linjer; hate-race speech (Delgado & Stefancic, 2004, refererad i Villenas & Angeles, 2013, 512), race-conscious speech och liberal-race speech. Villenas och Angeles har tittat på hur dessa tre linjer stödjer och underbygger den vita rasens dominans främst i en lokal polisrelaterad fråga men också i ett utbildningssammanhang. Hate-race speech skulle innebära att man i rasfrågor utgår från tesen att vita är positionerade över färgade medan race-conscious speech utgår ifrån att det finns en medvetenhet om hur rasism konstrueras och hur det historiskt är inbyggt i våra institutioner och samhällliga strukturer. Liberal-race speech är mer komplext och i debatten som artikeln bygger på använder man sig av meritokratibegreppet, vilket i kort innebär att sociala skillnader endast förklaras av individens egna insatser (för en utförligare förklaring av meritokratibegreppet se: Young, 1994). Här bortsåg man från de bakomliggande sociala strukturer som formar samhället och lade allt ansvar för personlig framgång på individen. Enligt författarna fungera liberal-race speech och race-hate speech tillsammans genom att producera och reproducera rasistiska

strukturer då liberal-race speech tystar ner den marginalisering som race-hate speech skapar. Detta då liberal-race speech uppfattas som objektivt och empatiskt men i realiteten endast befäster och upprätthåller de strukturella obalanserna som finns i vårt samhälle. Vidare menar författarna att då liberal-race speech uppfattas som något välvilligt så läggs mycket, om inte all, conscious-race speech emfas i den mediala debatten på att argumentera mot race-hate speech och den "skada" liberal-race speech gör går på så vis obemärkt. Författarna går sen vidare med att konstatera att tryckt media, genom den offentliga debatten, till stor del medverkar till att producera och reproducera tankar, uppfattningar och beteende kring rasfrågor.

3. Teori

Vi har valt att inleda vårt teoriavsnitt med en sammanfattning av Richard Sennetts bok *Den nya kapitalismens kultur*. Sennett lyfter fram en kontextuell förståelse av en förändring av samhället, som han menar pågått sedan 1960-talet fram till idag. Vi anser att *Den nya kapitalismens kultur* är ett viktigt redskap i vårt försök att förstå det samhälleliga klimat debatten äger rum i. Samtidigt är vi medvetna om att den presenterar *en* av flera möjliga förståelser av samhällskontexten. I ljuset av hur detta "nya" samhälle är konstituerat går vi sedan vidare med en sammanfattning, dels av Lourys bok *The Anatomy of Racial Inequality* och försöker åskådliggöra hur stereotyper skapas, för att sen ta upp *The Social Construction of Reality, a treatise in the Sociology of Knowledge* där Berger och Luckman klargör hur samhället konstrueras av oss människor - och samtidigt verkar konstruerande på oss människor. Avslutningsvis har vi ett stycke som behandlar de teoretiska grunder som vi anser diskursanalys vilar på. En kort genomgång av grunderna tror vi kan hjälpa läsaren i att förstå hur vi har använt diskursanalys, vilket underlättar för läsningen av uppsatsens senare avsnitt.

3.1. Den nya kapitalismens kultur

Sennett inleder med att ta upp hur vi rört oss från en järnbur till en annan (för en utförlig förklaring av begreppet järnbur läs gärna: Weber, 1978). Detta säger han har skett genom att man i USA, på initiativ av den nya vänstern under 1960-talet, frångått den socialistiska styrelseformen, upplöst reglerna för hur välfärdsinstitutionerna drivs samt att livslång anställning i princip har upphört. Vänsterns intention var att "skapa nya gemenskaper: personliga relationer byggda på tillit och solidaritet, relationer som hela tiden skapades och förnyades, en gemensam sfär i vilken människor var lyhörda för varandras behov" (Sennett, 2006, 9-10). I den nya kapitalismens kultur

menar Sennett istället att våra liv brutits upp och att vi människor driver vind för våg genom livet utan möjlighet att hitta vår plats i en social gemenskap som präglas av kortsiktighet och volatilitet. I detta klimat har vi människor främst tre utmaningar enligt Sennett. Först tiden. Det blir oerhört svårt att skapa en livsberättelse när vi ständigt rör oss från ett åtagande till ett annat. Detta är karakteristiskt för alla aspekter av våra liv, inte bara arbetslivet. Den andra utmaningen rör bejakandet av talang och svårigheten i att utveckla ett hantverk när det moderna samhället ständigt kräver att vi ska förnya oss. Hantverk syftar inte enbart till ett arbetsrelaterat hantverk utan också till vår privata sfär så som intellektuell och social hantverkarskicklighet. Sennett definierar hantverkarskicklighet som "att göra något bra för dess egen skull" (ibid., 77). Utmaning nummer tre är en fusion av de två första och har att göra med förmågan att kunna släppa taget om det som varit. Att ge upp tidigare upplevelser och förvärvat kunskap för att ständigt vara tillgänglig och mottaglig för något nytt, något potentiellt bättre.

Sennett menar att dessa tre utmaningar kräver en typ av idealmänniska som går emot det som är naturligt för de flesta av oss (ibid., 10-12). "Det kulturella ideal man vill ha i de nya institutionerna skadar därför många av dem som finns i dem." (ibid., 12). Dessa tre utmaningar, som ingår i utvecklingen av den nya kapitalismen och dess system, skapar oro och stress på arbetsplatsen menar Sennett och enligt honom, fler forskare med honom. Sennett har intervjuat tillfälligt anställda inom olika organisationer som säger att för att klara av stressen måste individen anta en attityd där hon känslomässigt distanserar sig från företaget och från sina kollegor genom att skapa ett socialt avstånd (ibid., 40-45).

I sin bok har Sennett ett kapitel som han döpt till "Konsumtionspolitik" där han behandlar hur den nya kapitalismen påverkar ekonomin, demokratin och således även politiken. Sennett syftar då främst på den progressiva, framåtskridande politiken. Han menar sig se en mörk trend i den nya kapitalismens kultur som visar att istället för att samhället drivs framåt så blir "konsumenten/åskådaren/medborgaren" (ibid., 115) mer och mer passiv. Sennett tycker sig ha identifierat fem punkter som tyder på ökad passivisering. Dessa fem punkter är grundade i bland annat resonemangen om tiden, hantverket och vår ständiga jakt på något nytt. Sennett menar att vi som konsumenter blir utsatta för en uppsjö av varor med minimala skillnader och att de få

skillnader som finns framställs som något vi inte kan klara oss utan. Han ser här en fara i att vi börjar konsumera politik på samma sätt som vi konsumerar varor eller på samma sätt som vi tvingas bete oss i arbetslivet, nämligen utan att tänka som hantverkare. Om vi tänker som hantverkare vill vi förstå hur något fungerar och om det uppstår problem lägger vi ner tid på att fundera ut varför problemet uppstod och hur det kan lösas. Om vi tänker som en konsument, att något ska vara användarvänligt, så ger vi upp när något blir komplicerat och svårt att förstå menar Sennett (ibid., 115-123). “När demokrati utformas med konsumtionen som förebild och blir användarvänlig, dör viljan att veta bort. [...] Att i institutioner organiserade kring flexibelt arbete riskerar den anställde som blir djupt engagerad i något att framstå som invuxen eller inskränkt” (ibid., 121).

3.2. Rasstereotyper

Vi ska här kort introducera ett begrepp som Lounsbury utvecklar i boken *The Anatomy of Racial Inequality* (2002). Då hans teori och begreppsapparat har nära kopplingar till den socialkonstruktivistiska forskningstraditionen som kommer att beskrivas mer utförligt i nästa avsnitt kommer vi här inte att gå igenom hans teori i sin helhet utan istället lyfta fram ett för oss relevant begrepp.

Bokens syfte är att undersöka hur “ras” opererar för att bibehålla de skillnader som finns mellan olika grupper i det amerikanska samhället, där huvudfokus ligger på afro-amerikaner (ibid., 3-4). Som teoretiska utgångspunkter lutar sig Lounsbury tillbaka på tre axiom, vilka han förutsätter och argumenterar för genom hela boken: ras är *socialt konstruerat*, *anti-essentialism*; det finns inga inneboende skillnader mellan “raser”, samt att det finns djupt ingrodda *stigman* för afro-amerikaner (ibid., 5).

Lounsbury tar delvis hjälp av *stereotyp*-begreppet för att nå sitt syfte. Han inleder med att konstatera att det är allmänmänskligt för oss att kategorisera för att förstå vår omvärld. Detta är dock en kognitiv, inte normativ process (ibid., 17-18). Hudfärg fungerar således som en kroppslig markör, genom vilken vi kategoriserar olika människor. Men dessa kategoriseringar inbegriper en social mening, med ett kulturellt och historiskt ursprung - som således är trögflytande och svårföränderlig (ibid., 20-22). Stereotyper går följaktligen inte att se enbart som någonting som

enskilda aktörer kopplar ihop med yttre attribut (exempelvis hudfärg) utan ska istället ses som en konsekvens av det nät av sociala interaktioner som samhället utgör (ibid., 23-26). Loury pratar om stereotyper som självuppfyllande. Grunden till förståelsen för denna mekanism är att det föragerande människor finns en informationsbrist - då alla omständigheter i en given social situation inte är explicita. I en given situation kan därför stereotyper vara till synes rationella, då de bakomliggande omständigheterna som ligger till grund för stereotypen inte finns tillgängliga för aktören (ibid., 26-29). Lourys huvudpoäng här är att stereotyper skapas interaktivt. I slutet av kapitlet om stereotyper återkopplar Loury till behovet av att se grunden till stereotyper som en kognitiv process, och inte normativ. Han diskuterar hur hans förståelse för hur stereotyper skapas och vidmakthålls inte tar hänsyn till aktörens egen hudfärg - det är möjligt för invandrare/färgade att ha stereotypa bilder av sig själva. Lourys slutsats tycks vara att stereotyper är en del av trögflytande samhällsprocesser, varför det inte finns någon anledning att moralisera över enskilda aktörers stereotypiserande. Att stämpla ett sådant beteende som rasistiskt leder enligt Loury inte till mycket förståelse (ibid., 52-53). Vi får anledning att återvända till detta i resultat och analysdelen.

3.3. Socialkonstruktivism

Den huvudsakliga förståelsen för den socialkonstruktivistiska teorin är hämtad från det paradigmatiske verket *The Social Construction of Reality, a treatise in the Sociology of Knowledge* (1966) med vilket pionjärerna Peter Berger och Thomas Luckmann bröt ny mark inom kunskapsociologin. Boken är uppbyggd kring tre ömsesidigt beroende teser: "Society is a human product. Society is an objective reality. Man is a social product." (ibid., 79).

Utgångspunkten i boken är det författarna kallar vardagskunskap och vardagsverklighet (reality of everyday life), vilket möjliggör att människor uppfattar världen som sammanhängande. Genom vardagskunskapen kan vi upprätthålla en bild av världen som verklig. Författarna vill undersöka hur denna kunskap och hur verklighet konstrueras. Verklighet definieras de som: "a quality appertaining to phenomena that we recognize as having a being independent of our own volition [egen anm. vilja]" och kunskap definieras som: "the certainty that phenomena are real and that they possess specific characteristics" (ibid., 13). Vår förståelse av begreppet "verklighetskonstruktion" är hämtad härifrån.

Vardagsverkligheten tycks verka oberoende vår uppfattning och upplevs finnas bortom våra subjekt - den är *verkligheten*. Språket hjälper oss att koordinera och objektifiera vardagsverkligheten och vi kan genom språket strukturera och organisera vår egen verklighet (ibid., 33-36, 52-54).

Vår vardagsverklighet är också intersubjektiv. Trots att vi aldrig kan dela samma "här" och "nu" med varandra så finns det ett samband mellan våra olika subjektiva upplevelser av vardagsverkligheten. Genom språket kan vi försäkra oss om att andra delar ungefär samma verklighet som vi själva gör. Berger & Luckmann (ibid., 43) skriver om hur ansikte-mot-ansikte utgör prototypen för all mänsklig interaktion och det är i den formen av interaktion som vi människor har störst möjlighet att relatera till varandra. All annan form av interaktion är mer eller mindre avlägsen i relation till ansikte-mot-ansikte interaktion.

Tack vare vardagsverklighetens karaktär upplever vi den som *verkligheten*, den är tagen för givet. Den hjälper oss således i vår vardag då den ger oss en disposition, en på förhand given idé om hur vi ska tolka och uppfatta olika fenomen i vår omgivning (ibid., 37-42). Berger och Luckmann menar på att vi genom kategoriseringar tenderar att anonymisera motparten som vi interagerar med. Ju mindre intim relation man har med motparten, samt ju längre det spatiala avståndet är, desto högre grad av anonymisering sker (ibid., 45-48). Vi har senare anledning att komma tillbaka till just hur viktig den på förhand givna dispositionen, samt kategoriseringar, är för författarna i debatten vi valt att analysera.

Berger och Luckmann lyfter därefter sin analys till samhällsnivån, för att förklara hur samhället konstrueras av oss människor - och samtidigt verkar konstruerande. Människan är till sin natur flexibel, på grund av den biologiska disposition vi alla delar. Det finns följaktligen en uppsjö av kunskaper som vi måste lära oss för att bli fullt utvecklade och fungerande som människor. Man kan således säga, som Berger och Luckmann hävdar, att vi i interaktion med omgivningen konstruerar vår natur, vi är lika mycket homo sapiens som *homo socius* (ibid., 66-68). Men när vi är nyfödda så väljer vi inte aktivt vad och av vem vi ska lära oss. Istället "påtvings" vi en redan konstruerad verklighet av våra vårdnadshavare. Detta sker genom habituering - beteendemönster

repereras för oss, vilket till slut leder till att det ingår i vår egen disposition för hur vi ska hantera liknande situationer. På så sätt slipper vi hela tiden välja mellan en rad olika möjliga lösningar som finns tillgängliga i den givna situationen. När en habituering delas av många, så kan man prata om en institutionalisering. En institutionalisering inbegriper därmed en historia - då habitueringen traderats från generation till generation (ibid., 70-72). Genom att beteendet på så sätt traderas från generation till generation så kan man tala om att det är en institution. Institutioner behöver ofta legitimeras när de överförs till nästkommande generation. Legitimering definieras här som något som förklarar och rättfärdigar den institutionella kunskapen (ibid., 110-111).

Man lär sig en disposition som man inte på förhand kan välja - och man kan därför säga att institutioner kontrollerar människor. Institutioner i Berger och Luckmanns värld är således all form av socialt traderad kunskap. Genom språket kan vi som individer gå bortom den subjektiva upplevelsen och lära oss om saker som vi inte själva har upplevt på egen hand. Då denna kunskap delas av gruppen eller samhället som individen tillhör, och då vi habituerar beteenden från födseln - så upplever vi att samhället finns bortom oss som individer. Det är innebörden av denna process som gör att man enligt Berger och Luckmann kan tala om samhället både som en objektiv verklighet och som skapat av oss människor (ibid., 72-84, 86-87).

Graden av institutionalisering i ett samhälle är främst beroende av hur hög arbetsfördelning det finns samt hur stort det ekonomiska överskottet är. Generellt menar de att ju högre arbetsfördelning och ju högre ekonomiskt överskott, desto mer specifik blir kunskapen - den delas inte av samhällets alla individer. I ett samhälle med hög grad av rollspecifik kunskap uppstår problem med integrationen av olika kunskapsområden. Det kan då uppstå vad Berger och Luckmann kallar olika kunskapsuniversum, som strider mot varandra (ibid., 97-106). När en viss verklighetskonstruktion sammankopplas med maktintressen kan man tala om ideologi. Det pågår således en strid om vem som har rätt att definiera och konstruera verkligheten (ibid., 134-135, 141). Som Berger och Luckmann uttrycker det:

“Consequently, social change must always be understood as standing in a dialectical relationship to the ‘history of ideas’. Both ‘idealistic’ and ‘materialistic’ understandings of the relationship overlook this dialectic, and thus disorient history. The same dialectic prevails in the overall transformations of symbolic universes [...]. What remains

sociologically essential is the recognition that all symbolic universes and all legitimations are human products; their existence has its base in the lives of concrete individuals, and has no empirical status apart from these lives” (ibid., 146)

Återigen kopplas de tre teserna ihop - människan har skapat samhället, vilket har blivit till en objektiv verklighet, samtidigt som samhället skapar oss människor.

I bokens sista del kommer Berger och Luckmann in på hur världen konstrueras subjektivt för oss. De ovan beskrivna processerna för institutionalisering och legitimering ger oss en känsla av en objektiv värld som finns bortom vårt subjekt. Det avslutande kapitlet handlar om hur denna objektiva värld samtidigt blir vår subjektiva - genom internalisering och socialisering. Internalisering innebär att subjektet “tar över” redan befintliga, för subjektet externa idéer och uppfattningar - som sedan blir meningsfulla för subjektet själv. Internaliseringsprocesserna kallas sammantaget för socialisering - man “lär sig” att ingå i samhället. Processen är intersubjektiv, och tack vare internalisering och socialisering kommer vi att dela, åtminstone delvis, verklighetsuppfattning med vår omgivning. Berger och Luckmann talar om primär och sekundär socialisation; där primär utgör den första socialisationen, den då barnet blir en del av samhället, medan den sekundära socialisationen är sådan som “läggs till” eller omformar den primära socialisationen, exempelvis sådant som barnet sedan lär sig i skolan (ibid., 149-150).

3.4. Diskursanalys som teori

Diskurs kan definieras som “ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)” (Jørgensen & Philips, 1999, 7). Ett annat sätt att förstå innebörden i begreppet diskurs är att ”Diskurser representerar eller föreställer verklighet samtidigt som diskurser skapar världen genom läggande av tyngdpunkter och givande av selektiva skildringar” (Börjesson, 2003, 19). Börjesson säger vidare att “ingen text kan uttrycka allt utan vilar på en rad outtalade förutsättningar, men i en diskursanalys läser man inte texterna för att undersöka vad författaren vill säga, utan man granskar dem för att undersöka vad de underförstår, omöjliggör, respektive implicerar” (ibid., 23). Kort kan man säga att när vi talar, och i övrigt uttrycker oss, ger vi också uttryck för allt vi, i samspel med omvärlden, tidigare upplevt samtidigt som vi bidrar till att skapa, återskapa och förändra den arena eller omvärld där vi, i samspel med andra, lever och verkar. Detta går helt i samklang med tidigare stycke om socialkonstruktivismen där vikten av att

förhålla sig kritisk till vad som uppfattas som självklar kunskap om världen betonas då just självklar kunskap skapas med hjälp av våra subjektiva tolkningar och “våra sätt att kategorisera världen” (Jørgensen & Philips, 1999, 11). Vårt sätt att kategorisera världen kommer i sin tur ur den historiska och kulturella kontext vi lever i och leder således till att sambandet mellan kunskap och diskurs präglas av en föränderlighet, samt den dynamik som karakteriserar sociala processer och social handling (ibid., 11).

Diskursanalys i sin tur grundar sig i strukturalistisk och poststrukturalistisk språkfilosofi som hävdar att språket är vår förankring i verkligheten. Förankringen bygger på bilder av en “redan existerande verklighet” (ibid., 15) som sedan förmedlas genom diskursen. Bilderna bidrar i sin tur till att skapa vår verklighet, så som vi uppfattar den och så som vi sätter den i ett sammanhang, oavsett hur den reella händelsen ser ut. För att analysera en diskurs måste vi således alltid vara bekanta med den kontext i vilken den uppstod och på vilket sätt kontexten har format språket i diskursen (ibid., 18). När det rör sig om en diskurs rörande ett specifikt samhällsfenomen kan det i analysen av diskursen vara av vikt att ta hänsyn till vem som indirekt, eller direkt, givits, eller tagit sig, tillstånd att uttala sig om fenomenet. Detta för att återigen poängtera det dialektiska förhållandet mellan objekt och subjekt.

4. Metod

4.1. Urval & avgränsningar

I diskursanalys som metod lägger man stor vikt vid den historiska och kulturella kontexten som omger diskursen. Vi har i vår inledning, bakgrund samt i delar av tidigare forskning och teori försökt att ge våra läsare en liten inblick i den kontext som Play-debatten uppstår i, men vi måste här förtydliga för läsaren att vi omöjligt kan göra anspråk på att ha täckt hela det landskap som omger debatten - med anledning av uppsatsen omfattning. Den kritiska läsaren skulle härvid komma med invändningen att en sådan kontextualisering är direkt beroende av författarnas egna uppfattningar och tolkningar av sin samtid. En sådan invändning är givetvis befogad, men vi vill då uppmärksamma läsaren på att sådana invändningar alltid kan göras, i all kvantativt likaledes kvalitativt grundad forskning. Vi får här helt enkelt nöja oss med att uppmärksamma detta

problem, samt uppmana läsaren till att behandla vår uppsats som ett verktyg med ambitionen att våra tankar och idéer skall läsas i dialog med läsarens egna uppfattningar och tolkningar.

Vi har också tvingats göra avgränsningar i det forskningsmaterial vi har haft tillgång till. Debatten kring filmen *Play* har förts i dags- respektive kvällstidningar, i radio, på tv samt på bloggar och tidningar på internet. Även kommentarer i kommentarsfälten till artiklarna, samt diskussioner på diverse forum på internet ingår i *Play*-debatten. Det material vi har valt för vår forskning är som tidigare nämnt de tryckta artiklar som publicerats i de stora dags- och kvällstidningarna. Tidningarna det rör sig om är: *Aftonbladet*, *Dagens Nyheter*, *Expressen*, *Svenska Dagbladet* samt *Sydsvenskan*. Totalt rör det sig om sexton artiklar som är publicerade mellan den 18/11-2011 och den 10/12-2011. Den begränsade tidsperioden är satt från det att den första debattartikeln publiceras, vilket är startskottet för debatten om filmen på tidningarnas kultur och ledarsidor, till det att debatten börjar avta i mitten på december. Debatten avslutas inte vid denna tidpunkt, utan fortlöper och man kan exempelvis hitta seminarier från 2012 då filmen diskuteras - men vi vill hävda att den huvudsakliga debatten i de rikstäckande tidningarna fördes under den period vi granskat. Vi har tagit hjälp av filmbloggens sammanfattning av debatten, samt gjort egna sökningar i de respektive tidningarna, för att få en överblick av debatten (Filmbloggen, 2011).

Avgränsningen att endast ta med de debattinlägg som förts fram i de ovan nämnda tidningarna har gjorts av följande skäl. Först och främst vill vi lyfta fram tidningarnas räckvidd. Alla (med möjligt undantag *Sydsvenskan*) har en nationell räckvidd och en bred läsarkrets (i geografisk samt socioekonomisk bemärkelse). På grund av tidningarnas räckvidd kan man anta att deras innehåll har stor potentiell påverkan på den svenska populationen. Ett besläktat argument är tidningarnas och debattörernas position i det sociala rummet. För att använda Bourdieuska termer så vill vi hävda att samtliga debattörer befinner sig i det övre skiktet av det kulturella fältet - de har alla tillräckligt med kulturellt (och möjligen socialt) kapital för att få möjlighet att uttrycka sina åsikter i Sveriges ledande dags och kvällspress. Det är därför troligt att anta att debattörernas åsikter har stor påverkan på resten av befolkningen, då åsikter och idéer inom de övre fälten ofta tenderar att sippra ner till de som befinner sig i de undre fälten (för en vidare förståelse av begreppen fält och kapital, se: Bourdieu, 2010).

Ytterligare två argument kan framföras för vår avgränsning, som båda berör den tryckta pressens karaktär. Först och främst så går tryckt press, till skillnad från de mer problematiska bloggarna och internetforumen, att kontrollera. Vi har med hjälp av Lunds universitetsbiblioteks tidningsmagasin tagit fram originalversionerna på samtliga tidningsartiklar - vilket undanröjer problem med digital text som kan redigeras. För vår studie har det varit viktigt att ha tillgång till originaltexterna, då de olika debattörerna replikerar varandra, och senare redigeringar skulle kunna vara förödande för själva analysen. Slutligen har vi också valt tryckt press för att vi anser att karaktären på mediet är viktigt för att förstå diskursens dynamik. Detta går i ett med det resonemang som Berger och Luckmann för om hur olika former av interaktion mellan människor skiljer sig åt, där ansikte-mot-ansikte interaktion utgör prototypen för mänsklig interaktion. Det vore väldigt problematiskt att i vår diskursanalys blanda ihop olika former av meningsutbyte (exempelvis debattartiklar och seminarier) och behandla dem på samma sätt. Vilket utgör sista argumentet för att vi endast kommer använda oss av tryckt press i de stora dags- och kvällstidningarna.

Med dessa avgränsningar artikulera är det dock viktigt att lyfta fram betydelsen av de övriga inlägg som gjorts i debatten för att på ett heltäckande vis avspegla hela diskursen. I slutänden blir det en fråga om omfång, då vi resonerat som vi visat ovan, att vårt material på bästa sätt kan ge oss svar på våra forskningsfrågor. För vidare forskning vore det dock intressant att exempelvis göra en diskursanalys på blogginlägg och kommentarsfälten i tidningarna, för att undersöka om sättet att tala här skiljer sig från den delen av diskursen vi har analyserat.

4.2. Kritisk diskursanalys som metod

Vi kommer i detta stycke utgå ifrån Jørgensen och Philips bok *Diskursanalys som teori och metod* och deras sammanställning av Faircloughs tredimensionella metod. I metodavsnittet kommer vi också ta upp de fem sätt på vilka Fairclough och Wodak (1997, refererad i Jørgensen & Philips, 1999, 67) tar sig an kritisk diskursanalys eftersom vi anser att både den tredimensionella metoden, som Fairclough arbetat fram, och dessa fem angreppssätt till kritisk diskursanalys harmoniserar väl med de socialkonstruktivistiska teorier vi presenterat tidigare. Det illustreras tydligt med följande citat: "Det är centralt i Faircloughs perspektiv att diskurs är

en viktig form av social praktik, som både reproducerar och förändrar kunskap, identiteter och sociala relationer, inklusive maktrelationer, och samtidigt formas av andra sociala praktiker och relationer” (Jørgensen & Philips, 1999, 71). Precis som både Berger och Luckmann och Loury anser att det är viktigt att titta på människan och hennes beteende utifrån en historisk, kulturell och samhällelig kontext, anser Fairclough att för att kritiskt analysera en diskurs krävs det att den sätts i ett socialt och kulturellt sammanhang för att kunna göra anspråk på att vara fullständig (ibid., 72). Vi har i inlednings-, bakgrunds- och analysavsnittet försökt åskådliggöra i varje fall delar av det samhälleliga och det kulturella klimatet runtomkring debatten just för att skapa en inblick och ett sammanhang i debattörernas sociala arena.

För att förklara den tredimensionella modellen samt de fem angreppssätten måste vi först i mer detalj definiera vissa begrepp som Fairclough använder sig av. Termen diskurs används på två sätt. Dels som *“språkbruk såsom social praktik”* (ibid., 72) men också med en artikel, det vill säga *en* diskurs, och syftar då på *“ett sätt att tala som ger betydelse åt upplevelser utifrån ett bestämt perspektiv”* (ibid., 72). Termen social praktik tolkar vi således som det som äger rum när vi använder vårt språk på olika sätt där termen genre är just det språkbruk som används i den specifika sociala praktiken. I vår uppsats syftar då *diskurs* på artiklarna i sig och *en diskurs* på debatten i stort.

Det första av de fem angreppssätten säger i kort att det vis vi skapar och tolkar texter, det vill säga diskursiv praktik, är en viktig social praktik och bidragande del i hur vi i sin tur skapar både sociala identiteter och sociala relationer. Tanken med att kritiskt analysera text är således att försöka förstå sociala och kulturella händelser samt att titta på hur språket bidrar till förändring av dessa sociala och kulturella händelser (ibid., 67). Genom att kritiskt analysera debattörernas artiklar har vi således, med ovan resonemang i tanken samt med hjälp av de teorier vi fördjupat oss i, försökt svara på den andra av våra forskningsfrågor som berör hur debattörernas samhällskonstruktion kommer till uttryck i artiklarna. Det andra angreppssättet säger att diskurs som social praktik inte bara skapar sociala identiteter och sociala relationer utan att diskursen i sig skapas av dessa sociala identiteter och sociala relationer. Alltså *“som social praktik står diskurs i ett dialektiskt förhållande till andra sociala dimensioner”* (ibid., 68). Utifrån just detta dialektiska förhållande har vi tagit oss an vår första forskningsfråga då vi tittat på hur

debattörernas samhällskonstruktioner påverkas av det som sker i samhället i dag. I det tredje angreppssättet betonas vikten av att analysera diskursen “empiriskt i sociala sammanhanget” (ibid., 68). Detta tolkar vi, som vi nämnt tidigare, som att det står i direkt korrelation till våra övriga teoretikers tankar om att se människan i ett historiskt sammanhang. Angreppssätt nummer fyra står även det i direkt relation till våra forskningsfrågor då den ideologiska aspekten i den diskursiva praktiken tas upp, vilken är en viktig del av den kontextuella förståelsen. Fairclough vill åskådliggöra syftet med kritisk diskursanalys då han skriver att den ska just analysera:

“de ofta ogenomskinliga orsaks- och determinansförhållandena mellan (a) diskursiva praktiker, händelser och texter och (b) bredare sociala och kulturella strukturer, relationer och processer ... hur sådana praktiker, händelser och texter frambringas och formas ideologiskt av maktrelationer och kampen om makt ... hur ogenomskinligheten i dessa relationer mellan diskurs och samhälle själv är en faktor som säkrar makt och hegemoni.” (Fairclough 1995, refererad i Jørgensen & Philips, 1999, 69)

Syftet med kritisk diskursanalys är i förlängningen att skapa ett sätt att kommunicera som i sin tur bidrar till att minska de sociala skillnaderna mellan individer, aktörer och strukturer i samhället. Det femte angreppssättet är en fortsättning på det fjärde då fokus här också ligger på social förändring. Genom att engagera sig politiskt och synliggöra sociala obalanser är den kritiska diskursanalysen på de underprivilegerades sida i strävan mot förändring. En strävan som korrelerar väl med de etiska forskningsprinciper vi går igenom i nästa avsnitt och som ligger som bilaga i slutet. Vår ambition som uppsatsförfattare är att fokusera på att åskådliggöra de strukturer och obalanser vi kan identifiera i vårt valda material (ibid., 66-70).

Faircloughs tredimensionella modell bygger på tanken att varje gång vi använder språket så sker det en kommunikativ händelse. Denna händelse sker, som namnet på modellen avslöjar, i tre dimensioner. Vi har valt att se modellen som en pyramid i tre våningar där social praktik utgör bottenplattan, diskursiv praktik är mittenplattan och toppen utgörs av själva texten. Den sociala praktiken utgörs således av den samhälleliga kontext där den kommunikativa händelsen äger rum, den diskursiva praktiken syftar till produktionen och konsumtionen av texten som den kommunikativa händelsen resulterar i. När det kommer till själva texten i sig så tittar man på dess egenskaper, det vill säga om det är “tal, skrift, bild eller en blandning av det språkliga och det visuella” (ibid., 74).

För den kritiska diskursanalysen av vårt valda material innebär det alltså att vi måste ta i beaktning de sociala, kulturella processer och strukturer som präglar det samhälleliga klimatet vari materialet är producerat. Vi måste också i vår analys vara medvetna om och ta hänsyn till vem som producerar materialet, vem som konsumerar materialet och även i vilket forum, eller genre, materialet publiceras då detta konstituerar grunden för debatten vi valt att analysera. Ytterligare en aspekt att ta hänsyn till är språkets uppbyggnad i texten då detta påverka hur en kommer att konsumera texten. Till vår hjälp i analysen har vi tagit de sociologiska teorier vi presenterat i teoriavsnittet men vi har även varit tvungna att ta hänsyn till vår förståelse av samhället vi faktiskt lever och verkar i. På grund av omfånget av uppsatsen gör vi dock inte anspråk på att ha utfört en komplett analys av debatten utan har valt att utefter våra tematiseringar göra punktanalyser av valda delar av debatten med vår frågeställning, som i sig är starkt knuten till Faircloughs modell, som utgångspunkt.

4.3. Etik

Då vi varken har utfört intervjuer eller observationer, utan analyserar redan publicerade offentliga texter, ställs inte kravet på oss att anonymisera vårt material på det vis som Hennink, Hutter och Bailey skriver (2012, 71). Vi behöver inte heller se till att materialet behandlas konfidentiellt då författaren till texten själv satt sitt namn på den. I det att författaren väljer att publicera texten i en tidning tolkar vi det som att hen vill att läsaren ska analysera texten och i förlängningen har använt sin självbestämmanderätt att med sin text ”delta” i vår analys.

Det är dock vårt etiska ansvar att inte vilseleda läsaren med vår analys och inte avsiktligt feltolka författarens originaltext. Med det så menar vi att vi i vår tolkning av texterna, gör vårt yttersta för att hålla oss sanna till vad som faktiskt står i texten. På sidan 63 i Hennink, Hutter och Baileys bok (2012) kan man läsa om tre etiska forskningsgrundprinciper som identifierats i The Belmont Report som vi anser att vi följt. Principerna återfinns som bilaga i slutet av uppsatsen.

5. Resultat och analys

5.1. Tolkningssätt

I de sexton debattartiklar som utgör debatten har vi huvudsakligen funnit tre olika tolkningar av filmen. En som hävdar att filmen reproducerar rasistiska stereotyper av invandrare, som vi kommer att kalla **stereotypen**, en som menar att filmen ifrågasätter rasistiska strukturer och därför bör ses som antirasistisk, vilken vi kallar **antirasistlinjen**, samt en som menar att filmen inte främst handlar om rasistiska strukturer utan om en allmänmänsklig ansvarslöshet, som i vår uppsats kommer att benämnas som den **färgblinda linjen**. Att identifiera de tre olika tolkningssätten har varit ett sätt för oss att strukturera debatten. I vissa artiklar kommer de olika tolkningssätten fram väldigt tydligt, medan andra är svårare att placera i ett tydligt läger. Samtidigt måste det betonas att det finns nyanser av de olika tolkningssätten i vissa av artiklarna. De tre olika tolkningssätten lägger grunden för dynamiken i vår debatt, vilket vi kommer att återkomma till senare under rubriken **Debattens generella drag**.

5.2. Tema

Ett sätt att ytterligare strukturera debatten har varit att identifiera meningsbärande teman i de olika debattinläggen. De huvudsakliga teman vi identifierat är **“vi” och “dom”**, **individ och struktur** samt **makt och maktlöshet**. Uppdelningen är mer ett teoretiskt angreppssätt där ambitionen har varit att strukturera och försöka förstå de olika artiklarna. I artiklarna återfinns inte en lika tydlig uppdelning i olika teman och oavsett vilken tolkningssätt artikelförfattaren står för har de flesta av våra teman behandlats på något vis i alla artiklar. Det finns däremot en tendens till att man inom de olika tolkningssätten lägger olika tyngdpunkt på de respektive teman. Vi kommer nedan att bearbeta de olika teman vi identifierat, samt försöka åskådliggöra, hur de olika tolkningarna förhåller sig till dessa teman. I slutet av resultat och analysdelen kommer vi behandla de allmänna strukturer som vi anser att diskursen vilar på.

5.2.1. “Vi” och “dom”

Det kanske mest centrala temat i vår diskurs är konstruktionen av “vi” och “dom”. Vi kan börja med att konstatera att de flesta av våra artikelförfattare, oavsett tolkningssätt, använder sig av någon form av uppdelning av de två grupperna som filmen porträtterar, i sitt språkbruk. Artikelförfattarna använder sig av begrepp som “svarta rånarna” och “vita rånoffren”, “svarta

barn” och “vita barn”, “svarta underklassbarn” och “vita medelklassbarn”, “svarta killar” och “svennebarn” samt “invandrargång” och “svenskar”. I den stereotypa tolkningslinjen gör samtliga debattörer en “vi” och “dom”-uppdelning av filmens två grupper medan det inom den antirasistiska- och den färgblinda tolkningen finns några få undantag till dikotomin som är grundad på hudfärgsbaserad uppdelning. Uppdelningen i olika kategorier är enligt Berger och Luckman inte alls konstig, utan snarare en förutsättning som är nödvändig för att vi ska kunna förstå och strukturera vår verklighet. Loury bygger vidare på denna förståelse och menar att kategoriseringar baserade på hudfärg, kroppsliga markörer, är en kognitiv process som vi människor inte kan undvika. Det intressanta enligt Loury är vilken social mening som läggs i begreppen, det vill säga det normativa i kategoriseringsprocessen.

5.2.1.1. Social mening i “vi” och “dom”

Det finns i vår debatt ett par olika intressanta sätt att ge social mening åt dikotomin. Återigen finns det undantag, och vi vill vara tydliga med att påpeka att vi lagt fokus på de starkaste tendenserna vi har kunnat skönja i diskursens debattartiklar. Följande tre citat är alla hämtade från artiklar som vi menar företräder den stereotypa tolkningslinjen:

“Men här blir de svarta rånarna aldrig något annat än svarta rånare, och de vita rånoffren upphör inte att vara rånoffer. [...] Inte ens när rånarna är ensamma på pizzerian, helt utan publik, upphör de att agera i enlighet med stereotyperna.” - **Daniel Strand och Adam Wickberg Månsson (5/12-2011)**

“För problemet är inte att rånarna är svarta utan att de svarta barnen inte är något annat än just rånare. De är enkla gärningsmän, inga hela människor, som de vita barnen.” - **Mona Masri (4/12-2011)**

“- Det hände egentligen inget mer. Fem våldsamma, beräknande svarta killar rånar tre passiva svennebarn.” - **Åsa Linderborg (24/11-2011)**

I ovanstående citat tycker vi det meningsskapande i konstruktionen av “dom” tycks vara att de är rånare, och att de just bara är rånare. Strand och Wickberg Månsson konstaterar att rånarna aldrig slutar agera i enlighet med stereotyperna, medan Masris uppdelning är konstruerad kring de vita “hela människorna” och dess motsats, de icke-hela svarta rånarna. Hos Linderborg skapas motsatsen istället genom motsatserna våldsamma/beräknande i relation till passiva. Som vi skrev i teoridelen skapas stereotyper interaktivt i vårt samhälle, i det som Loury kallar ett nät av sociala interaktioner. Det är således i ögonblicket då betraktaren ser filmen som den sociala meningen i

stereotypen konstrueras - det är då de blir mindre än hela människor och enbart rånare. Nu menar Loury att kategoriseringar och följaktligen stereotyper i grunden är en kognitiv process som man som enskild aktör inte bör beskyllas för - utan istället bör det ses som en trögflytande och svårföränderlig samhällsprocess att förändra stereotyper.

Vår poäng med att diskutera hur de meningsskapande processerna fungerar är, då vi, likt Loury, menar att det är ett naturligt, allmänskligt sätt för oss att tolka och förstå världen. Vi väljer således inte att diskutera dessa processer för att sätta oss till döms över någon av författarna. Det kan däremot vara intressant att fundera kring vad dessa författare vill uppnå, och vad vi tror att de faktiskt uppnår, genom sitt sätt att tala om filmen. Vi tror inte att debatten leder till någon djupare förståelse om man inte i efterföljden av en diskussion kring stereotypiserande erbjuder en alternativ tolkning och förståelse, eller vidareutvecklar sina resonemang. Här skiljer sig våra debattörer åt. Mona Masri är exempelvis inne på en sådan alternativ läsning av filmens budskap när hon i slutet av sitt inlägg konstaterar att:

“Å andra sidan pekar “Play” även på besattheten vi har av hudfärg. På hur sällan vi, framförallt i dagens alltmer polariserade Europa, drar undan skynket och kikar på de bakomliggande faktorerna för våld, nämligen klass.” - **Mona Masri (4/12-2011)**

Någon liknande utveckling av sitt resonemang kommer däremot inte Strand och Wickberg Månsson med. I sitt debattinlägg fastnar de i en diskussion kring att Östlund menar att filmen bygger på autentiska rättsfall - och de menar att då det “realistiska berättandet” aldrig sätts i “gungning” så kan den likställas med den rasistiska bloggen *Politiskt inkorrekt*. Problemet med att likställa filmen med bloggen *Politiskt inkorrekt* är, som vi nämner i inledningen till vår uppsats, att detta skickar ut signaler till läsaren att filmen är rasistisk och tvingar, med tanke på de rådande rasistiska strömningarna i vårt samhälle, läsaren att ta ställning för eller emot filmen. Genom att inte erbjuda någon djupare förståelse eller alternativ tolkning tror vi att det finns en risk för en polariserad debatt, som saknar potential till en problematiserande och fördjupande förståelse av ett strukturellt och komplext samhällsproblem. Ett annat sätt att undersöka vilken social mening som debattörerna implicerar i dikotomin vita/svinnar och svarta/invandrare är att diskutera vem som får ingå i begreppet vita/svinnar. Vem får ingå i “vi”? Ett av offren ser ut att vara av asiatiskt ursprung, han är lite “gul” som Nina Lekander poängterar i sitt debattinlägg - något hon är ensam om att göra. Att kategorisera människor utifrån hudfärg är, såsom vi tidigare diskuterat, enligt

Berger och Luckman samt Loury en kognitiv och ofta nödvändig process för oss människor. Men om en sådan uppdelning vore en rent kognitiv i vår diskurs, torde då inte fler av artikelförfattarna notera den "gula" killen? Det finns anledning att fundera kring varför han får lov att ingå i det "vita". Vi tror att anledningen ligger i att hans habitus (för en utförlig förklaring av begreppet habitus se: Bourdieu, 2010); hans kläder, sätt att röra sig, tala, etcetera harmoniserar mer med den sociala mening som inbegrips i att vara "vit". Det är många av debattörerna som pratar om de vita som medelklass, och de svarta som arbetarklass/underklass. Den rimligaste förklaringen till att den "gula" killen kan passera som "vit" tror vi är att han just har det medelklass-habitus som vi är så vana vid att applicera på vitheten. Uppdelningen blir på så sätt normativ - det finns en social mening som antingen uttalas direkt, eller är gömd, bakom vithetsbegreppet. Och vitheten står här i direkt relation till dess antites - svarthet.

5.2.1.2. Anonymisering av "dom"

I debattörernas konstruktion av "vi" och "dom" finns det en koppling till Berger och Luckmanns tankar om att ett fysiskt avstånd mellan individer och/eller grupper leder till en anonymisering, det vill säga att människor generaliseras utifrån en på förhand given kategori och den sociala mening som inbegrips i kategorin. I sociala situationer där alla omständigheter inte är explicit uttryckta, det som Loury kallar för informationsbrist tenderar anonymiseringen att bli påtagligare. De två begreppen hjälper oss på flera sätt att analysera diskussionen, då vi menar att det i filmen finns flera explicita faktorer att ta hänsyn till. För att åskådliggöra hur informationsbrist kan leda till anonymiserande ska vi lyfta in ett citat från Stefan Jonsson:

"Vaggans närvaro i filmen är länge oförklarad. Som tittare tänker man först att den finns med som en lustig påminnelse om det svenska samhällets gränslösa förmåga att fördrå obehag och förtränga problem.

Först i filmens slut får mysteriet sin lösning. Vaggan visar sig tillhöra föräldrarna - av allt att döma en somalisk familj - till en av de svarta telefonjuvarna och plågoandarna. Afrikanerna har listigt organiserat en gratistransport för sitt gods, utan hänsyn till tågets personal och passagerare. För vad betecknar vaggan? Fler svarta barn i Göteborg." -

Stefan Jonsson (5/12-2011)

Filmen antyder, som Jonsson poängterar, inga tydliga "svar" på vad vaggan representerar. Den enda kopplingen är familjen till en av rånarna. Då långt ifrån alla omständigheter kring vaggan är explicit uttryckta kan vi tala om en form av informationsbrist. I Jonssons tolkning av filmen som rasistisk blir vaggan representant inte bara för den enskilda familjen, utan för afrikaner och

svarta i allmänhet. Bristen på information leder på så sätt till en generaliserande tolkning, där vaggan symboliserar “en trojansk häst fylld med ofödda afrikaner”, och generaliseringen anonymiserar filmens aktörer - vilka nu har blivit företrädare för en hel kontinent. Att motivet tolkas som ett “listigt” sätt att ordna en “gratistransport”, något som aldrig uttrycks i filmen, kan tyckas vara som Loury uttrycker det en rationell analys i situationer då informationsbrist råder. I avsnittet tidigare forskning diskuterade vi Trondmans artikel i vilken han åskådliggjorde hur det i invandrar-begreppet finns en bakomliggande förståelse av invandrare som något som medför sociala problem. Konstruktionen menar Trondman kommer ifrån en “partial truth” - en delvis sann koppling, då vissa individer medför sociala problem. Något som man sedan generaliserar på hela begreppet invandrare. Den kontext som Trondman, och även Lindgren diskuterar i sina respektive artiklar ger oss fog för att tala om att det finns en institutionaliserad rasistisk struktur - som är historiskt och socialt traderad i vårt samhälle. Jonssons tolkning att det skulle handla om ett försök att få en gratistransport tror vi ska tolkas utifrån Trondman och Lourys förståelse av hur stereotyper konstrueras genom anonymisering och “delvisa sanningar”. För i Stefans tolkning av vaggan får den representera en hel kontinent, en tolkning han gör baserat på den enda vetskapen om vaggan - att den tillhör en av familjerna till en av förövarna. Tolkningen påminner oss om att vi lever i ett samhälle med institutionaliserad rasism, och Jonssons språkbruk och sätt att resonera på tycker vi ligger farligt nära den form av högerextrema populistiska myter om att invandrare endast kommer till Sverige för att föda barn och utnyttja det svenska välfärdssystemet.

5.2.2. Individ och struktur

Ulrika Stahre opponerar sig mot tolkningen att filmen reproducerar rasistiska stereotyper. Vi anser att Stahre tillhör den antirasistiska tolkningslinjen då vi ser det som att hennes fokus ligger på att förstå vad som implicit ligger till grund för det som explicit kommer till uttryck i filmen:

“Daniel Strand och Adam Wickberg Månsson ser filmen som likvärdig med en rasistisk blogg, som en notis på *Politisk inkorrekt* (Aftonbladet 5 dec). Detta gör de genom att bortse från all dialog, alla bihandlingar, kort sagt det mesta av filmen.” - **Ulrika Stahre (8/12-2011)**

Hon sätter i ett senare stycke fingret på hur viktig artikelförfattarnas förförståelse är i tolkningen av filmen:

“Men eftersom den arbetar med förhållandet individ/grupp, blir det svårt för en betraktare att inte läsa in sin egen förförståelse. En förförståelse som är ett resultat av att vi lever i ett rasistiskt samhälle.” - **Ulrika Stahre (8/12-2011)**

Hennes tolkning ser vi som ett försök att ta debatten bort från diskussionen kring huruvida filmen är stereotypiserande och/eller rasistisk. Stahre sätter här förhållandet mellan filmens individer och grupper i en större samhällskontext - och menar att betraktarens förförståelse i sig är ett resultat av den strukturella rasism som finns i samhället. Ett annat sätt att ifrågasätta och problematisera de strukturer som debatten i stort har kretsat kring är följande citat:

“Nu vill jag fråga Östlund, Strand & Wickberg Månsson: När blir man svensk i era ögon? Och vilka blir det? Basketspelaren Ruby Mbemba är min svärson. Hans familj har sitt ursprung i Kongo Kinshasa. Han spelar basket i svenska landslaget. Han är född i Rinkeby. Är han svensk? Mitt barnbarn, hans dotter, född på Södersjukhuset 2009 - är hon svensk? Hur kommer hon beskrivas framöver?” - **Marianne Lindberg De geer (7/12-2011)**

“Någon som vågar - trots de förväntade klichéanklagelserna om rasism - beskriva ett brutalt klassamhälle där svenskar rånar svenskar” - **America Vera-Zavala (2/12-2011)**

Med dessa citat, som vi också menar tillhör den antirasistiska tolkningslinjen, vill vi återigen lyfta fram, och samtidigt utmana, hur nära till hands det ligger för oss som människor att kategorisera utefter hudfärg och stereotyper däromkring. Men vi vill också visa hur nära till hands det ligger för oss människor att bli provocerade och reagera när något är normbrytande och utmanar de strukturer vårt samhälle är byggt på. Även om Lindberg De geer inte nämner att hennes svärson är svart i citatet ovan, tycker vi det står klart att läsa att förlängningen på hennes fråga skulle bli “Är han svensk trots att han är svart?” eller “Passar han in i den vita strukturen trots att han är en svart individ?”. I Americas citat är det tydligt att hon opponerar sig mot dikotomin vit/svart och för att göra en annan läsning - alla är svenskar och konflikten i filmen handlar egentligen om klass.

5.2.3. Makt och maktlöshet

Det sista centrala temat i vår debatt är makt och maktlöshet. Även detta tema ser vi som ett försök hos vissa debattörer att röra sig bort från och erbjuda alternativa tolkningar till den debatt som till en början främst kretsat kring det stereotypa framställandet av “vi” och “dom”. Vi tycker följande citat åskådliggör temat på ett tydligt sätt, och att de problematiserar den för-givet-tagna maktstrukturen som utgör grunden i vårt samtida samhälle:

“Jag tror att bilden av de fem svarta som rånar tre vita är provokativ, eftersom den påminner oss om en social och ekonomisk obalans. Den påminner om en historisk orättvisa som fortfarande pågår ” - **Ruben Östlund (29/11-2011)**

“Vi kan leva med orättvisor så länge vi slipper konfronteras med dem” - **Ruben Östlund (29/11-2011)**

Som vi ser i citatet ovan använder sig även Östlund av dikotomin vita/svarta. Men han gör ett försök att problematisera vad som är provocerande med filmens framställning av det som andra menar är en stereotypiserande reproduktion - genom att hävda att den påminner oss om en social och ekonomisk obalans där en grupp har makt och en annan grupp således är maktlös. Ett resonemang som liknar Hynek Pallas resonemang i följande citat:

“För mig handlar “Play” om hur den rasistiska maktordningen i samhället ser ut” - **Hynek Pallas (24/11-2011)**

Andersson, som företräder den färgblinda linjen, vänder på resonemanget och menar att det provocativa med *Play* är:

“Problemet för åskådaren är knappast att påminnas om maktordningen mellan svarta och vita, utan att inte få skämmas och ta på sig skuld. “Play” rubbar den prydliga analys där offer är offer och förövare är förövare, precis som den dagligen rubbas i livets flöde men aldrig i seminarierummen i postkoloniala studier. Obalansen Östlund talar om är den man tar sin tillflykt i när “Play” har spelat färdigt, för att återförklara världen och skydda de svaga från ansvar” - **Lena Andersson (3/12-2011)**

Vi vill således öppna upp för ett resonemang kring ett alternativt händelseförlopp i filmen och vilken typ av debatt det eventuellt skulle leda till på dagstidningarnas kultursidor. Vi tänker oss att rollerna i filmen skulle vara de omvända. Fem vita killar utövar våld på tre svarta killar. Den bilden är inte lika provocerande eftersom den följer den historiska normen. Vi är vana vid den strukturen. Den passar in i våra existerande mentala mönster. Den vita överheten utövar makt på den svarta förtryckta populationen. Men är det inte här de rasistiska strukturerna döljs? De strukturer som ligger så djupt rotade att vi har accepterat dem som norm? Skulle regissören till en film där vita utövar makt på svarta bli kallad rasist eller skulle filmen bara passera som något självklart, något vi redan sett hundratals gånger och internaliserat i vår begreppsvärld? Och till sist, är det inte så att de grupper i samhället som besitter makten att förtrycka, tjänar på att de strukturer som möjliggör detta förtryck bibehålls? Vi gör inte anspråk på att i denna uppsats kunna svara på dessa frågor men vi tycker, att ovan resonemang och avslutande frågor belyser hur

viktigt det är att just kritiskt analysera det vi som samhällsmedborgare blir exponerade för i form av producerad text, film och i kulturen i allmänhet.

I slutet av debattinlägget sammanfattar Andersson sin tolkning av filmen:

“Så här ser avhumanisering ut. Alla sorter är kapabla till den. Mänskligheten delar samma psykologi. Jag vet att helt och hållet strukturellt sinnade människor avfärdar varje tanke på små sammanhang, en mänsklighet och individuellt handlande. Men strukturer skapas av enskilda små handlingar. Ojämlighetstanken bygger på att jag gör vad jag vill med dig, och att vi inte är ni. Världsordningen börjar där.” - **Lena Andersson (3/12-2011)**

Hon är den debattör som kanske tydligast representerar den färgblinda tolkningslinjen men även Heberlein sällar sig till den linjen:

“Jag kan inte låta bli att tro att det här - den skuld som vuxenvärlden alltid bär i relation till barnens utsatthet, insikten om att det egna sveket gentemot barnet - är en anledning till den i mitt tycke urspårade diskussionen om Östlunds film: anklagelserna om rasism, om stereotypa bilder av svarta, det självgoda och upplysta som väller fram över kultursidorna. Hur kan ni inte se vad det handlar om? Har vi så svårt att minnas barndomens rädsla? Är vi så rädda för att se barnens villkor? Har vi så stora problem med att hantera det faktum att det är vi, vuxna av alla etniciteter, som har makten - över barnen, över deras värld?” - **Ann Heberlein (8/12-2011)**

Den färgblinda tolkningslinjen dyker upp i debatten först med Lena Anderssons inlägg, vilket är ungefär en vecka in i debatten. I Anderssons citat ser vi hur hon tydligt rör sig bort från den debatt som främst handlat om stereotyper och strukturer. Här ligger fokus istället på det lilla sammanhanget och den lilla människan, i vilken hon tycks efterfråga ett krav på ansvar av förövarna. Trots att Heberlein tycks se strukturer, i barn och vuxenvärlden, liknar hennes resonemang Anderssons i det att de båda debattörerna har lämnat frågan om hudfärg och stereotyper därikring helt och hållet. Det finns en likhet i den färgblinda linjen med “liberal-race speech”-linjen som vi redogjorde för i tidigare forskning. I vår diskurs, likt i den som Villenas och Angeles undersökt, tycks denna linje lägga fokus på ansvaret hos individen, alternativt på vuxensamhället. På så sätt kan man hävda att den färgblinda tolkningen av filmen erbjuder en ny läsning av filmen. Samtidigt är det viktigt att lyfta fram hur även denna tolkning grundas i vad man kan kalla en selektiv läsning av filmen. Det finns exempelvis en sekvens i filmen då en av förövarna och ett av offren blir ensamma kvar på en spårvagn, efter det att de båda gängen blivit misshandlade av en grupp äldre killar. En äldre vit man erbjuder därpå offret, den vite killen, hjälp med att vittna och ger honom sitt telefonnummer. Den äldre mannen ser förövaren, den svarta killen - vilket i detta sammanhang är lika mycket offer som den vita killen - men erbjuder inte honom samma hjälp som den vita killen. Vi som uppsatsförfattare tolkar situationen på

spårvagnen som en del av den institutionaliserade rasism som vi tidigare diskuterat. Det ligger för den vita mannen mycket närmare till hands att erbjuda sin hjälp till det vita offret - medan den svarta killen lämnas ensam utan hjälp. Den alternativa tolkningen att det handlar om individuellt ansvar eller vuxenvärldens bristfälliga ansvar erbjuder en viss förståelse för filmen - samtidigt som den utelämnar andra delar. Vi tror att det finns en risk att man i den här formen av tolkningar, såsom Villenas och Angeles poängterade i sin artikel, utelämnar viktiga strukturella förklaringar till förmån för en mer individcentrerad förståelse. Riskerna ligger i att man förbiser eller underminerar de rasistiska strukturer som är så djupt rotade i vårt samhälle.

5.3. Debattens generella drag

5.3.1. Dynamiken

Kampen om tolkningsrätten skapar dynamiken i debatten, och man kan således hävda, såsom Fairclough resonerar, att den diskursiva praktiken skapas av de olika maktintressena - samtidigt som diskursen i sig formar maktrelationen. I debatten vi har analyserat är samtliga artikelförfattare producenter av sina texter, men samtidigt konsumenterna av varandras texter. Detta betyder att det som en debattör skriver i sin artikel i sin tur är bränsle till en annan debattörs artikel:

“Jonas Hassen Khemiri menar att Play är rasistisk, rentav fascistoid (Dagens Nyheter 18 nov).” - **Åsa Linderborg (24/11-2011)**

“Khemiris text “47 anledningar till att jag grät när jag såg Ruben Östlunds film ‘Play’” (DN 18/11) är en personlig reflektion som inte riktigt kan besvaras.” - **Hynek Pallas (24/11-2011)**

“Till de anonyma på bloggsidor som kallar Aftonbladets kulturchef Åsa Linderborg för “kommunisthora”, och till Åsa själv som blir arg på “Play” när hon konfronteras med sin egen fördomsfulla blick vill jag ge ett tips om en funktion på Iphone 4-telefonen.” - **Ruben Östlund (29/11-2011)**

I princip alla inlägg förhåller sig till en eller flera tidigare artiklar. Genom att konsumera de andra debattinläggen kommer deras egen textproduktion att formas utifrån hur de förhåller sig till de redan producerade artiklarna. Som vi ser i citaten ovan är det Khemiris inledande text, och hans punkt 6 som uttrycker att han tyckte filmen var rasistisk - som fungerar som debattens startskott. Den första veckan publiceras därefter inlägg som främst tar ställning för att filmen reproducerar stereotyper, eller att den ifrågasätter stereotyper - ungefär en vecka in i debatten

introduceras sedan den tredje tolkningen, att filmen inte direkt handlar om rasism utan om allmänmänskligt maktutövande. Ett tankeexperiment skulle kunna hjälpa oss att åskådliggöra hur beroende de olika texterna är av varandra, och hur dialektiskt diskursen skapas. Vi kan tänka oss att första debattinlägget hade hävdad att filmen var rasistisk, då den visar hur icke-vita människor förtrycker och utnyttjar vita - det handlar alltså om rasism i det svenska samhället mot svenskar. Argumentationen är hämtad från en verklig tolkning av filmen, som rör sig utanför vår diskurs. Man skulle då kunna tänka sig att debattinlägget främst skulle bemötas av tolkningar som motsätter sig den rasistiska tolkningen, som istället kanske skulle lyfta fram tolkningen av filmens antirasistiska karaktär, dess ifrågasättande av stereotyper, etcetera. Tankeexperimentet är rent spekulativt, men kan förhoppningsvis fungera som en hjälp för läsaren att tydliggöra den dynamiska och dialektiska process som vi menar att diskursen skapas i.

5.3.2. Språket och kontexten

I metoddelen diskuterade vi språkets uppbyggnad och hur detta kan komma att påverka vem som konsumerar texten. Varken vi eller artikelförfattarna kan på förhand veta vem som kommer att konsumera deras texter - eller vad konsumenterna har för dispositioner att strukturera sin värld kring. Man bör därför fundera över om det finns en risk att man som textproducent, med sin text, är med och reproducerar den diskurs och också i förlängningen de strukturer på vilken diskursen står, om man är alldeles för oförsiktigt med hur man använder språket. Trots att man ideologiskt motsätter sig rasistiska strukturer så kan ens text få en motsatt effekt, i reproduktionen av dessa strukturer, vilket sett utifrån ett större perspektiv skulle innebära att man är med och befäster den maktordning som dessa strukturer vilar på.

Här tycker vi det är viktigt att återigen titta på kontexten som dessa citat är hämtade ur för att förstå hur författarna har konstruerat dem. Det faktum att citaten är producerade för kultursidorna i dagspressen gör att kraven på objektivitet i den producerade texten är lägre än i exempelvis nyhetsartiklar och författaren ges fritt spelrum att ge uttryck för sin subjektiva tolkning som, vi tidigare på ett djupgående sätt redogjort för i teoriavsnittet, präglas av all den förförståelse en människa besitter. Vi kan naturligtvis inte göra anspråk på att veta vad som ligger bakom författarnas subjektiva tolkningar men vi kan utifrån de teorier vi tidigare tagit upp göra antaganden gällande vilka bakomliggande samhällsliga strukturer som potentiellt bidragit till att forma författarens verklighetskonstruktion.

Vi tycker oss se vi en stark koppling till Sennetts tankar och problematisering över tiden och kortsiktigheten som han menar präglar den nya kapitalismens kultur och hur det i förlängningen leder till att vi inte längre förhåller oss till vår omvärld som hantverkare. Med detta menar vi att författarna ofta missar att ta hänsyn till dels vad som leder fram till att rånare och offer porträtteras som de gör men också vad det är hos dem själv, som observerande objekt, som gör att de tolkar porträttet, eller filmen, som de gör. När vi skriver "leder fram till" syftar vi dels på ett mikroperspektiv och vad det är i regissörens livsvärld som gör att han väljer att göra en film som porträtterar rånare och förövare som han gör men vi syftar också till de sociala, kulturella och historiska aspekter som ur ett makroperspektiv formar hela kontexten (för en utförligare förklaring av livsvärldsbegreppet se: Habermas, 1982).

5.3.3. Forumet och kontexten

Forumet som artikeln publiceras i, och samhället som forumet är en del av, kräver enligt Sennett en kortfattad åsiktsleverans som gör att det inte finns utrymme för en djupgående analys av vad som leder fram till skeendet i filmen. Sennett menar också att vi som individer i dagens moderna samhälle någonstans har tappat förmågan/viljan/behovet av att på djupet förstå och kunna förklara olika fenomen och händelser. Även en av debattörerna har gjort denna iakttagelse:

"Många av de män som terroriserade Turteatern i Kärrtorp för ett par veckor sedan, eftersom man där satte upp Valerie Solanas SCUM, hade inte sett pjäsen. Likaså har många av de som nu är tvärsäkra på att Play är en film som skildrar förtryck, av vita, inte sett filmen. Det säger en hel del om kulturklimatet, där enkla frågor och enkla svar alltid vinner." - **Ulrika Stahre (8/12-2011)**

Då vi i allt större utsträckning betar oss som konsumenter, med användbarhet i fokus, ser vi inte längre vikten i att ta reda på var problemet uppstår utan nöjer oss med ytanalysen och det vi först ser. Detta sker då vi inte ges utrymme att fördjupa oss i orsaker då det finns risk för att bli omsprungna i ett samhälle som prioriterar kortsiktiga lösningar och där all kommunikation är fullmatad med information på ett vis som gör det svårt för oss att skilja det av vikt från det som är oviktigt. Sennett menar, som vi nämnt i teoriavsnittet, att detta blir gällande på arbetsmarknaden såväl som i den sociala och den intellektuella aspekten av våra liv. Vi menar således att många av författarna i debatten, genom att i sina tolkningar lägga tyngdpunkt på enskilda aspekter av filmen, bidrar till att producera och reproducera dels ett samhälle baserat på kortsiktighet men också de stereotyper som de i sin analys lyfter fram som problematiska i

filmen. En annan aspekt av problematiken med kortsiktighet, som vi även nämner i början av detta stycke, tror vi ligger i hur debatten utformas utefter debattforumets givna spelregler. Debattartiklarna måste förhålla sig till ett givet omfång (antal tecken, textuppbyggnad, etcetera) - inom vilket det måste levereras en tydlig poäng. Berger och Luckmann diskuterar hur ansikte-mot-ansikte interaktion är prototypen för all mänsklig interaktion, och ju längre bort man kommer från den formen av interaktion desto större problem får vi i att förstå varandra. Följande två citat tycker vi speglar problematiken väl:

“Några är arga och en fransk tv-journalists första fråga är: “So you don’t like black people?”

Jag frågar honom vad det är som gör att han läser filmen så. Vad är det som gör att han ser de fem rånarna som representanter för en grupp? Varför ser han dem inte som individer? Jag säger att det är en av de frågor jag vill att filmen skall tvinga oss att ställa. Men journalisten är för arg för att lyssna eller så är det bara så att han inte vill förstå” - **Ruben Östlund (29/11-2011)**

“I ett försök att finta bort anklagelsen om rasism uppmanar Östlund publiken att se de svarta pojkarna som “individer” och inte som en grupp. Det är att kräva det omöjlig; grabbarna agerar ihop för det gemensamma målet att stjäla mobiltelefoner, på slutet delar de upp bytet mellan sig.

[...]

Om vi tolkar samhället utifrån den liberala matrix Östlund famlar efter i sitt försvarstal - orättvisor beror på individernas karaktärer och inte på att samhällets resurser är snedfördelade - lämnar vi barn som filmens svarta killar helt i sticket.” - **Åsa Linderborg (30/11-2011)**

Vi upplever ett missförstånd mellan det Östlund tycks mena och vad Linderborg läser in i hans text. Vår tolkning av det Östlund skriver är att han vill att vi som tittare ska se förövare, och offer, som individer som representerar bakomliggande samhällsliga strukturer. Att Linderborg tolkar ordet grupp som att det skulle syfta till den lilla gruppen av fem som förövarna utgör, istället för en större samhällsgrupp, ser vi som ett direkt exempel på en kortsiktig analys. Missförståndet är ett bra exempel både på kortsiktigheten vi ovan diskuterat, men också på hur vi tror att forumets karaktär påverkar diskursens utformning. Vi har svårt att tänka oss att samma missförstånd, och efterföljande feltolkning, skulle uppstå om Östlund och Linderborg hade fått samtala om filmen i exempelvis seminarieform.

5.3.4. Diskursen och kontexten

“Utan att missta “Play” för en dokumentär skildring fångar filmen konsekvenserna av den rasistiska strukturen i Sverige - ett land där begreppet rasism har lämpats över på ett enda parti samtidigt som en klass- och hudfärgsbaserad segregation bara växer sig större” - **Hynek Pallas (24/11-2011)**

Det sista citatet leder oss tillbaka till inledningen av vår uppsats där vi tar upp hur Sverigedemokraterna valdes in i riksdagen år 2010. Återigen vill vi knyta an till Sennetts tankar i boken *Den nya kapitalismens kultur* där han tar upp hur vi konsumerar politik på samma sätt som vi konsumerar varor. Det vill säga vi vill att allt vi konfronteras med ska vara lätt att förstå och lätt att använda och om det inte lever upp till dessa krav ger vi upp försöket att komma till botten med problemet eftersom vi inte längre tänker som hantverkare. Vi menar att Sverigedemokraterna presenterade en till synes lättförståelig och "användarvänlig" lösning och förklaring på den kris som uppstod i Sverige i kölvattnet av finanskrisen år 2008. I sitt valmanifest uttryckte Sverigedemokraterna ett flertal åtgärder inom invandringspolitiken som de ansåg skulle ta Sverige ur krisen. Dessa åtgärder tog mer än fyra procent av Sveriges röstberättigade population till sig som sanning och partiet valdes in i Riksdagen. Jan Ekberg, professor i nationalekonomi vid Linnéuniversitetet i Växjö, säger i Expressen den 2 september 2010 att Sverigedemokraternas valmanifest "bygger på felaktiga antaganden om hur mycket som kan sparas inom invandringspolitiken" (Expressen, 2010).

Sverigedemokraternas intåg i riksdagen, och det som man lite slarvigt skulle kunna kalla högerextrema krafter frammarsch sedan finanskrisen, tror vi har påverkat den accepterade diskursen - vilken vår debatt är en del av. Pallas är i citatet ovan inne på samma spår, att ett parti och en "rörelse" har blivit ställföreträdare för rasism och allt som kan tolkas som rasistiskt. Följande citat av Linderborg är i ljuset av Pallas resonemang talande:

"Jag försöker sammanfatta filmen *Play* för min tolvåring: tre killar i tioårsåldern blir rånade på sina mobiltelefoner av fem lite äldre killar, som är svarta.

- Och?

- Det händer egentligen inget mer. Fem våldsamma, beräknande svarta killar rånar tre passiva svennebarn.

- Är han som gjort filmen typ Sverigedemokrat eller nåt?

- Nej, verkligen inte.

- Men varför gjorde han en sån film då?" - **Åsa Linderborg (24/11-2011)**

Linderborgs text är intressant av två anledningar. Först och främst kan vi utifrån Berger och Luckmanns teorier anta att Linderborgs son genom internalisering och primär socialisation i stor utsträckning tagit över hennes verklighetskonstruktion, och gjort den till sin egen. Vidare är det intressant då det finns en anledning till att Linderborg tar med stycket - hon vill använda konversationen med sin son för att tydliggöra sin poäng. Kontentan tycks vara att

Sverigedemokrater har monopol på att framföra den typen av verklighetskonstruktioner. Frågan vi ställer oss är om Pallas är inne på någonting väldigt viktigt för att förstå hela diskursens utformning. Har Sverigedemokraterna, och de högerextrema krafterna helt enkelt förminskat utrymmet för hur man får uttrycka sig, och vad man får prata om - i den allmänna diskursen? Vi tycker att det finns anledning att tolka diskursen på det sättet. En rädsla för de rasistiska strömningarna minskar utrymmet för hur vi kan tala om och diskutera strukturella problem. Det finns en rädsla för att bli stämplad som rasist, och därmed bli stoppad i det fack där de accepterade opinionsbildarna så bekvämt har placerat Sverigedemokraterna och alla dess märkliga avarter. En följd av detta skulle kunna vara att, såsom vi har varit inne på, den accepterade debatten också tvingas in i en diskurs som försöker förenkla de bakomliggande strukturer som ligger till grund för den ökade samhällsstratifieringen i vilken socioekonomisk bakgrund och hudfärg utgör viktiga faktorer för att dela upp ett samhälle som under flertalet år kämpat i svallvågorna av den största ekonomiska krisen på 80 år.

6. Avslutande diskussion

I detta avsnitt har vi för avsikt att tydliggöra för läsaren hur vi med hjälp av vårt resultat- och analysavsnitt svarat på våra två forskningsfrågor. För att besvara våra forskningsfrågor har vi tagit hjälp av diskursanalys och utgått ifrån en socialkonstruktivistisk teori, med utgångspunkt att människors verklighetsuppfattning är socialt konstruerad. Vi har även försökt återge vilken kontext och vilket samhällsklimat forskningsmaterialet är producerat i - vilket vi anser är viktigt att ha förståelse för.

I diskursen har vi kunnat identifiera tre olika tolkningar av filmen, vilka vi menar bygger på olika konstruktioner av verkligheten. Genom att selektivt skildra och genom att lägga tyngdpunkt på olika aspekter av filmen försöker de tre olika tolkningslinjerna att övertyga läsaren, konsumenten av texterna, att den tolkning man företräder representerar verkligheten. Diskursen utgör ett slagfält för att definiera *en verklighet*, i vilken de olika konstruktionerna blir tydliga. Den mest förekommande tolkningen av filmen är att den reproducerar stereotyper. Vi menar att den tolkningen grundas på en verklighetskonstruktion där förövarna i filmen betar sig i enlighet med den stereotyp av invandrare/svarta debattörerna tror att de flesta i vårt samhälle har. Ofta görs tolkningen på grund av att de olika grupperna i filmen har olika hudfärg, och att deras beteenden följer de stereotyper som debattörerna menar finns i samhället. Vissa av debattörerna konstruerar

sin tolkning genom att hävda att filmens framställning av förövarna gör dem mindre mänskliga än offren - vilket vi menar konstrueras genom en selektiv varseblivning där man bortsett från vissa delar av filmen, medan man lagt fokus på andra delar. Andra debattörer inom den här tolkningen upprätthåller sin konstruktion genom att skapa en social mening i "dom", förövarna, som vi menar bygger mer på en fördomsfull förförståelse än på det faktiska händelseförloppet i filmen - något som vi har tolkat som ett uttryck för anonymisering där man på grund av informationsbrist gjort antaganden baserat på den förförståelse som verklighetskonstruktionen inbegriper. Det finns också tendenser att offren framställs som en homogen grupp, vilket vi har tolkat som ett uttryck för att debattörernas konstruktion av "vit" korrelerar med att vara "medelklass". Slutligen finns det inom tolkningslinjen en grupp debattörer vars konstruktion bygger på att framställningen är stereotyp då den inte problematiserar de bakomliggande strukturer som man menar är klassamhället.

En annan tolkning som kommer till uttryck i debatten, och som växer fram i opposition mot den stereotypa linjen vi ovan beskrivit, är den som istället menar att filmen snarast är antirasistisk då den åskådliggör de rasistiska strukturer som man menar existerar i vårt samhälle. Vissa av debattörerna som företräder den här linjen ifrågasätter den verklighetskonstruktion som ofta kommer till uttryck i den stereotypa linjen - genom att problematisera dikotomin vit/svart och svensk/invandrare för att istället lägga fokus i sin tolkning av filmen på förhållandet mellan individ - struktur. Vi ser här en ansats hos vissa av debattörerna att närma sig Lourys tankar om hur stereotyper skapas interaktivt, genom att bland annat lägga vikt vid betydelsen av subjektets förförståelse i tolkningen av filmen.

En tredje tolkningslinje dyker upp sist i debatten, som ett alternativ till de två tidigare tolkningslinjerna. De debattörer som ansluter sig till den tredje linjen gör en tolkning av filmen där fokus flyttas från de frågor som berör hudfärg till att bland annat fokusera på barnens utsatta position i samhället men också på allmänmänskligt maktutövande och ansvarslöshet. Denna tolkning, menar vi, väljer att bortse från de tidigare tolkningarnas fokus på stereotyper och strukturer. Debattörerna som företräder den färgblinda tolkningslinjen menar bland annat att filmen visar på en maktkamp och en ansvarslöshet i de mellanmänskliga mötena i filmen. Detta menar vi att debattörerna gör genom att förminska betydelsen av de historiska, kulturella och samhällsliga strukturer som verkar i bakgrunden av varje enskild situation.

Vi menar att vi kan förstå konstruktionerna på följande sätt. Först och främst har vi åskådliggjort en dynamik i debatten som tar sin start i det att en debattör sätter agendan genom att hävda att filmen är rasistisk. På så vis skapar det första debattinlägget ramverket för vad debatten kommer att handla om. Genom att de senare debattörerna konsumerar de tidigare debattinläggen tvingas de att ta ställning för eller emot idén om att filmen är rasistisk, en tvist som senare öppnar upp för alternativa tolkningar av filmen. Det finns en dialektisk maktkamp om verkligheten, där det första debattinlägget fungerar som ett startskott, men som också påverkar hela debattens utformning. Genom att diskutera en alternativ början på debatten vill vi öppna upp för diskussion om hur beroende debattens dynamik är av dess tidigare komponenter.

Bortom dynamiken i debatten menar vi, med stöd av Sennett, att det finns strömningar i samhället som gör att vissa av debattörerna tvingas eller väljer att till stor del göra en ytanlys av filmen där det varit fördelaktigt att använda sig av djupare analytiska verktyg så som den historiska, kulturella och sociala kontexten. Dessa debattörer menar att filmen är rasistisk då de menar att den ger uttryck för regissörens rasistiska stereotyper och visar något som tittaren riskerar att ta till sig som sanning. Debattörerna utgår från att tittaren gör samma ytliga analys. Detta, i kombination med hur Loury och Berger och Luckmann menar att vi kognitivt kategoriserar människor efter yttre karakteristika så som hudfärg, menar vi gör att det finns en risk att de stereotyper debattörerna anser att filmen befäster, nu reproduceras i den skrivna texten.

Avslutningsvis har vi öppnat upp för ett resonemang som vi tycker det finns anledning att diskutera. I den kontext som debatten förs växer de högerextrema krafterna. Detta tror vi leder till en känslighet mot, och en allmänt ökad rädsla inför, allt som potentiellt skulle kunna uppfattas som, eller vara, ett uttryck för rasism. I vårt forskningsmaterial tycker vi oss se en tendens till att den samhällsutveckling som Sennetts teori pekar på, där lättförståeliga budskap vinner över komplexa resonemang, i kombination med ovan nämnda rädsla och känslighet, leder till ett uttalat krav på debattörerna att positionera sig för eller emot filmen, istället för att lyfta fram den samhällsstratifiering som vi menar att de rasistiska strukturerna i vår tids samhälle fortfarande bidrar till att skapa och bibehålla.

7. Referenslista

- Andersson, Lena (2011). Allmänmänsklig maktutövning. *Dagens Nyheter*, 3 december.
<http://www.dn.se/ledare/kolumner/allmanmansklig-maktutovning/>
- Andersson, Liv A. (2011). Konstnären Dan Park åtalas. *Sydsvenskan*, 10 oktober.
<http://s2.sydsvenskan-img.se/lund/konstnaren-dan-park-atalas/> [2014-05-02]
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1966). *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*. New York: Anchor books.
- Bourdieu, Pierre (2010). *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. London: Routledge.
- Börjesson, Mats (2003). *Diskurser och konstruktioner; en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson, Karoline (2011). Heta känslor i debatt om Play. *Svenska Dagbladet*, 10 december.
http://www.svd.se/kultur/heta-kanslor-i-debatt-om-play_6698529.svd
- Eriksson, Karoline (2011). En allvarsam lek som provocerar. *Svenska Dagbladet*, 2 december.
http://www.svd.se/kultur/en-allvarsam-lek-som-provocerar_6679092.svd

- Filmbloggen (2011). Filmbloggen summerar Play-debatten (UPPDATERAD! KOMPLETTERAD!). *SVT filmblogg* [blogg], 6 december.
<http://blogg.svt.se/film/2011/12/filmbloggen-summerar-play-debatten-las-debattinlaggen-du-missat/> [2014-04-10]
- Habermas, Jürgen (1982). *Theorie des kommunikativen Handelns*. 2. uppl. Frankfurt am Main.
- Heberlein, Ann (2011). Rädda barnen. *Sydsvenskan*, 8 december.
<http://www.sydsvenskan.se/kultur--nojen/film/radda-barnen/>
- Hennink, Monique, Hutter, Inge & Bailey, Ajay (2012) *Qualitative research methods*. 4 uppl. London: SAGE Publications Ltd.
- Jonsson, Stefan (2011). "Play" missar de andras perspektiv. *Dagens Nyheter*, 5 december.
<http://www.dn.se/kultur-noje/kulturdebatt/play-missar-de-andras-perspektiv/>
- Jönsson, Dan (2012). *Estetisk rensning: bildstrider i 2000-talets Sverige*. Stockholm: 10tal/Pomona.
- Jørgensen, Marianne W. & Phillips, Louise (1999). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Khemiri, Jonas Hassan (2011). 47 anledningar till att jag grät när jag såg Ruben Östlunds film Play. *Dagens Nyheter*, 18 november.
<http://www.dn.se/kultur-noje/film-tv/47-anledningar-till-att/>
- *Kulturnytt* (2011). Främlingsrädsla och gruppdynamik i Play [radioprogram]. Sveriges Radio, P1, 16 maj.

- Lekander, Nina (2011). Att invaggas i vantolkning. *Expressen*, 7 december.
<http://www.expressen.se/kultur/att-invaggas-i-vantolkning/>
- Lindberg De Geer, Marianne (2011). När blir man svensk? *Aftonbladet*, 9 december.
<http://www.aftonbladet.se/kultur/article14041801.ab>
- Linderborg, Åsa (2011). Provokation utan ansvar. *Aftonbladet*, 24 november.
<http://www.aftonbladet.se/kultur/article14009244.ab>
- Linderborg, Åsa (2011). Klass är inte hudfärg. *Aftonbladet*, 30 november.
<http://www.aftonbladet.se/kultur/article14009244.ab>
- Lindgren, Simon (2009). Representing otherness in youth crime discourse: youth robberies and racism in Swedish press 1998-2002.
Critical discourse studies, 6:1, 65-77.
- Loury, Glenn C. (2002). *The anatomy of racial inequality*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Masri, Mona (2011). Så vitt vi kan se. *Sydsvenskan*, 4 december.
<http://www.sydsvenskan.se/kultur--nojen/sa-vitt-vi-kan-se/>
- Pallas, Hynek (2011). "Play" fångar svensk rasism. *Dagens Nyheter*, 24 november.
<http://www.dn.se/kultur-noje/kulturdebatt/play-fangar-svensk-rasism/>
- Sennett, Richard (2007). *Den nya kapitalismens kultur*. Stockholm: Atlas.

- SD presenterar valmanifest (2010). *Expressen*, 2 september.
<http://www.expressen.se/nyheter/val-2010/sd-presenterar-valmanifestet/> [2014-05-09]
- Stahre, Ulrika (2011). Men barnen då? *Aftonbladet*, 8 december.
<http://www.aftonbladet.se/kultur/article14048716.ab>
- Strand, Daniel & Wickberg Månsson, Adam (2011). Play - som en filmad rasistblogg. *Aftonbladet*. 5 december.
<http://www.aftonbladet.se/kultur/article14032144.ab>
- Svenska filminstitutet (2011). *Ruben Östlunds Play vinner pris i Cannes*.
<http://www.sfi.se/sv/press/Pressarkiv/Ruben-Ostlunds-Play-vinner-pris-i-Cannes/> [2014-04-27]
- Trondman, Mats (2006). Disowning knowledge: To be or not to be 'the immigrant' in Sweden.
Ethnic and racial studies, 29:3, 431-451.
- Vera-Zavala, America (2011). Fördomar för alle. *Aftonbladet*. 2 december.
<http://www.aftonbladet.se/kultur/article14019440.ab>
- Villenas, Sofia A. & Angeles, Sophia L. (2013). Race talk and school equity in local print media: the discursive flexibility of whiteness and the promise of the race-conscious talk.
Discourse: studies in the cultural politics of education, 34:4, 510-530.
- Weber, Max (1978). *Den protestantiska etiken och kapitalismens anda*. Lund: Argos.
- Young, Michael (1994). *The Rise of the Meritocracy*. New Jersey: Transaction Publisher.

- Östlund, Ruben (2011). *Intervju med Ruben Östlund* [video].
https://www.youtube.com/watch?v=mV0s2n2_uLk [2014-04-25]
- Östlund, Ruben (2011). Vänd inte bort blicken! *Dagens Nyheter*, 29 november.
<http://www.dn.se/kultur-noje/kulturdebatt/vand-inte-bort-blicken/>

8. Bilaga

The Belmont Report:

- Respect of persons. Participants' welfare should always take precedence over the interests of science or society. Participants should be treated with courtesy and respect, and they enter into research voluntarily and with adequate information.
- Benefice. Researchers should strive to maximize the benefits of the research for the wider society, and to minimize the potential risks to research participants.
- Justice. Researchers should ensure that research procedures are administered in a fair, non-exploitative, and well-considered manner.